

## BOSHLANG'ICH TA'LIMNI SIFAT VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH

*Mizrobova Mohigul Muhammadjon qizi**Osiyo xalqaro universiteti**Talim-tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) yo'nalishi**1-bosqich magistranti*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini ona tili darslarini tashkil etishda o'qitish sifati va samaradorligini oshirish metodlari haqida yozilgan.

**Kalit so'zlar:** Ta'lim, integratsiya, ichki predmetli-integratsiya, yuksak savodxonlik, kommunikativ kompetensiya, o'z o'zini rivojlantirish kompetensiyasi, ijtimoiy va faol fuqarolik kompetensiyasi, milliy va umumbashariy kompetensiy

**Аннотация:** В статье описаны методы повышения качества и эффективности обучения младших школьников при организации уроков родного языка.

**Ключевые слова:** образование, интеграция, внутренняя предметная интеграция, высокая грамотность, коммуникативная компетенция, компетенция саморазвития, социальная и активная гражданская компетенция, национальная и универсальная компетенция.

**Annotation:** This article is about methods to improve the quality and effectiveness of teaching elementary school students in their native language classes

**Keywords:** Education, integration, internal subject-integration, high literacy, communicative competence, self-development competence, social and active civic competence, national and universal competence

Davlat ta'lim standartlari tasdiqlangach, ta'lim mazmuni qisman yangilandi. Davlat ta'lim standarti talablari asosida yangi o'quv dasturlari va darsliklar ishlab chiqildi. Lekin, kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, o'quv rejasida o'quv predmetlarining soni ortib ketdi. Shu asnoda, o'quv fanlari miqdorini ko'paytirish orqali o'quvchilarning bilish darajasini oshirishga erishish nihoyatda qiyin bo'lib, hozirgi kunda ta'lim sifati oshirish bo'yicha fanlar integratsiyasini amalga oshirish muhim hisoblanadi.

Ta'lim jarayonini integrativ dasturlar va darsliklar asosida tashkil etish orqali o'quv-biluv jarayonini tashkil etish natijasida samaradorlikka erishish nazarda turilar ekan, bunda integratsiyaning turli darajalaridan foydalanish maqsadiga muvofiqdir.

“Integratsiya” lotincha so'zdan olingan bo'lib, integration – tiklash, to'ldirish, “integer” – butun so'zidan kelib chiqqan bo'lib, elementlarni deb tushunish mumkin.

Pedagogik ta'limiy jihatdan esa integratsiya, uzviylik, fanlararo va o'zaro aloqadorlikni ifodalaydi. U o'zaro bir-birini to'ldiruvchi, kengaytiruvchi, chuqurlashtiruvchi vosita sifatida xizmat qiladi.;

Ta'lim tizimining asosiy negizini tashkil qiluvchi bilim, ko'nikma va malakalarni yaxlit holda o'quvchilarga taqdim qilishda integratsiyalashgan ta'lim jarayoni muhim ahamiyatga ega.

Bugungi kunga kelib jahondagi mamlakatlarning 70 foizi ta'lim tizimida integrativ harakterdagi o'quv dasturlari va darsliklardan foydalanib kelmoqda. Har bir mamlakat ayni shu davlatning ta'lim tizimiga qo'yilgan buyurtmaning tabiatidan kelib chiqqan holda integratsiyaning turli darajalarini ishlab chiqqan va hayotga joriy qilib kelmoqda. Bizning yurtimizda esa endigina dastlabki qadamlar qo'yilmoqda. Jumladan, boshlang'ich ta'lim Davlat ta'lim standartlarida “Ona tili”, “O'qish”, “Matematika”, “Tabiat” hamda “Inson va jamaiyat ta'lim sohalari belgilab berilgan.

O'quv materiali mazmunining integratsiyasi uch darajaga bo'linadi:

1. ichki predmetli-integratsiya tushunchasi, bilish, malaka va hokozolar predmetlar ichida;

2. predmetlararo-tushuncha, tamoyillar va hakozi faktlarning sintezi ikki va undan ortiq predmetlar ichida

3. transpredmetli-ta'limning qo'shimcha mazmuni va asosiy komponentlar sintezi.

Integratsiyalangan ta'limning asosiy g'oyalari quidagilardan iborat:

- shaxsga yo'naltirilgan ta'lim (shaxs ta'lim jarayonining asosiy qismi);
- umumlashgan predmetli struktura va faoliyat usullarini shakllantirish (qonun-qoidalar asosida bilimni egallash);
- ta'limda mazmun beruvchi motivlar peshqadamligi (qo'zg'atuvchi, ichki, tashqi va tashkil etuvchi);
- ta'limda tizimlilik (ilmiy nazariyalar ichidagi bog'lanishlar);
- muammoli ta'lim
- faoliyat refleksiyasi;
- so'zlashuvchanlik (so'zlashuv jarayonida tug'iladigan haqiqatlar)

Yuqorida fikrlarga asosan quidagi boshlag'ich sinf o'qish darslarida integratsiyalashgan ta'limni quidagicha tashkil etish mumkin:

- o'quvchilar og'zaki nutqning adabiy til me'yorlari asosida shakllanish va rivojini ta'minlash orqali ona tilifaniga bog'lash;
- yozma nutqlarida yuksak savodxonlik, adabiy til me'yorlariga rioya etish, uslubiy rang-barangliklardan foydalanib ona tili o'qitish metodikasi faniga bog'lash;
- adabiy-badiiy asar mohiyatini, uning asosiy nuqtalarini og'zaki va yozma tarzda ifodalay olish, bu haqdagi o'z fikrlarini boshqalarga og'zaki va yozma tarzda yetkazish yo'llari orqali adabiyot faniga bog'lash;
- hikoya, she'r, ertak, topishmoq, maqol, tez aytish, rivoyatlarni qisqartirib so'zlab berish orqali badiiy adabiyotga bog'lash;
- fikrni yozma tarzda bayon etish orqali husnixat faniga o'zaro integratsiyalash va bog'liq topshiriqlarni bajarish jarayonida yanada ijobiy savodxonlikni oshirish;

Ayniqsa o'qish darslarida maqollarni o'tishda:

- muayyan mavzu bo'yicha maqollarni guruhlash;
- biron bir rasm mazmuniga mos maqollar yozish;
- o'qilgan matn mavzusigamos maqol tanlash;

Integratsiyalangan ta'limning maqsadi, olamni bir butun ko'rishni shakllantirish. Integratsiyalangan ta'lim ichidagi texnologiyalarni alohida ajratish mumkin: integratsiyaga, loyihalash texnologiya, global axborot jamiyatida ta'lim texnologiyalari: internet asosida kurslar tashkil etish:

Boshlang'ich ta'limda integratsiyalangan ta'limni rivojlantirish orqali o'quvchilarga bilim berish natijasida ular har bir fan bo'yicha qo'yilgan malaka va talablarni egallaganlari, fanga oid xususiy va tayanch kompetensiyalarni o'zlashtirib olish imkoniyatlariga ega bo'ladilar.

Boshlang'ich sinflarda o'quv biluv jarayonini integratsiya asosida tashkil etish va rivojlantirish davlat ta'lim standartlarining ta'lim sohasidagi davlat va jamiyat talablariga, shaxs ehtiyojiga mosligi;

-umumiy o'rta ta'limning mazmuni, shakli, vositalari va usullarini tanlashda integratsiyalashgan ta'limiga asoslanganligi;

-o'quvchilarda fanlarni o'rganish va ta'lim olishni davom ettirish uchun tayanch va fanlarga oid umumiy kompetensiyalarni rivojlantirishning ta'minlanganligi;

-rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ta'lim sohasida me'yorlarni belgilash tajribasidan milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda foydalanish:

Ta'limning uzluksizligi, uzviyligi, o'quvchi shaxsi ustivorligidan kelib chiqib, ularning yosh xususiyatlariga mos ravishda boshlang'ich sinflardan boshlab quyidagicha integratsiyalangan ta'lim orqali natijaga erishadilar:

-kommunikativ kompetensiya;

-o'z o'zini rivojlantirish kompetensiyasi;

-ijtimoiy va faol fuqarolik kompetensiyasi;

-Milliy va umumbashariy kompetensiya;

-Matematik savodxonlik, fan va texnik yangiliklaridan xabardor bo'lish hamda foydalanish umumta'lim fanlar orqali o'qituvchilarda shakllantiriladi.

Dars jarayonida ko'p o'qituvchilar faqat o'tilayotgan darslarining mavzusiga oid bo'lgan bilimlarni beradilar xolos, bu esa hozirgi kunda qo'yilgan maqsadni amalga oshirishda yetarli emas deb hisoblaymiz.

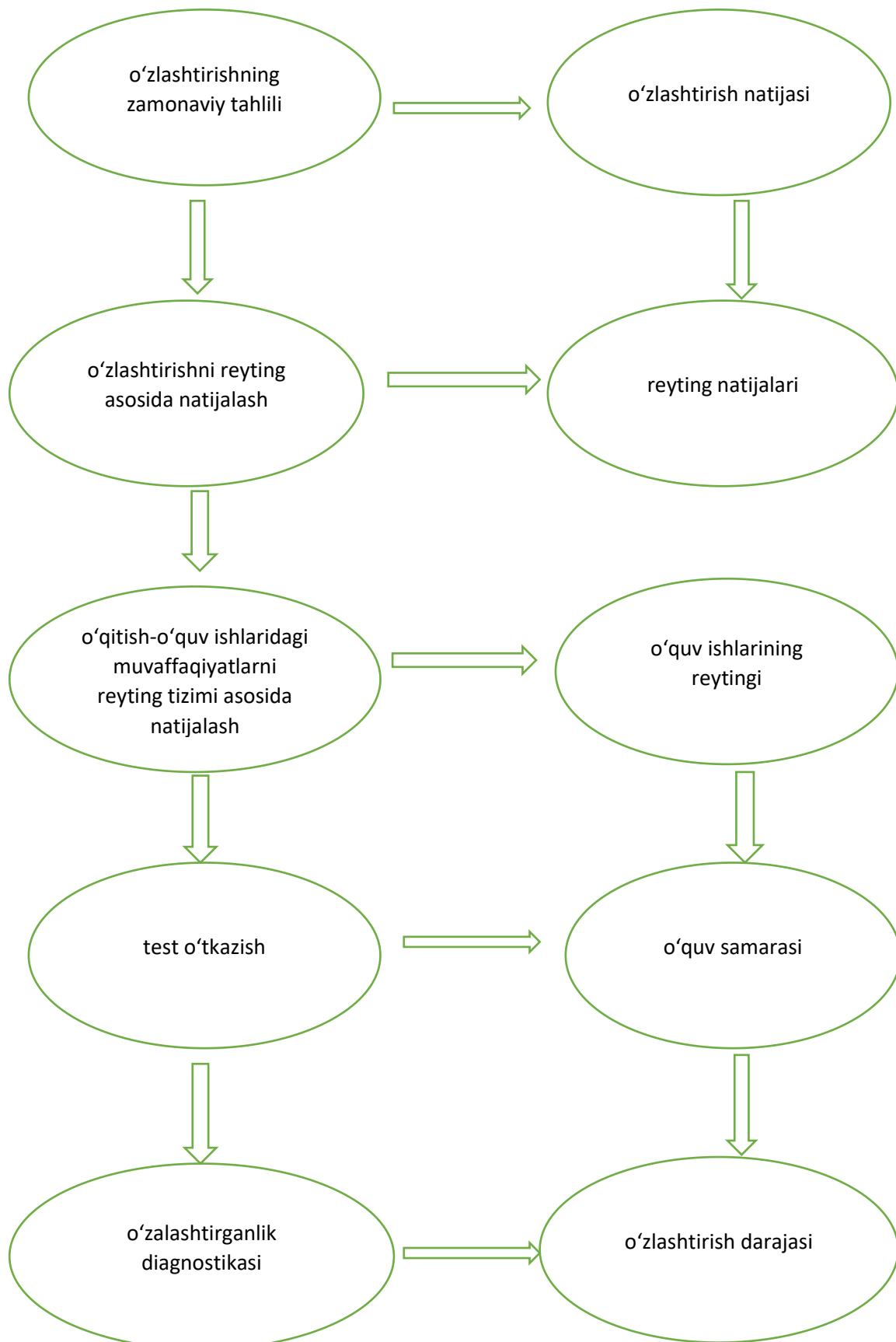
Keyingi yillarda kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, integratsiyalangan ta'lim o'quvchilarni o'zlashtirishda muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini yaratib beradi.

Chunki, ushbu usul orqali o'qituvchilar turli fanlar doirasida mavzularni chuqur o'zlashtirishlariga muvoffaq bo'linadi.

Ko'ramizki, ta'lim turli shakllarda namayon bo'ladigan ko'p qirrali hodisa (daraja, jarayon faoliyatdir) o'quv-tarbiya jarayon tizimning tuzilish, ana shu jarayonning mazmuni, o'qituvchilar va o'quvchilarning faoliyati, shuningdek, amalga oshirilgan ishlarning natijasi mazkur tizim jamiyatning qanday tashkil etishga bog'liq. Mana shularning hammasini hisobga olib, quyidagilarni aytish o'rinlidir:

-ta'lim-nisbatan mustaqil tizim bo'lib, uning vazifalari jamiyay a'zolarini muntazam ravishda o'qitish va tarbiyalash ularni ma'lum bir vaqtda integratsiyalangan ta'lim orqali amalga oshirish joiz.

Xullas, ta'lim-tarbiya jarayonida integratsion yondashuvni tatbiqi deganda o'quv jarayonni fanlarni tashkil etishning metodlarini o'z o'rnida qo'llab olishlari, barcha fanlarni o'qitishda samarali natija beradi.



Monitoring ishlarini olib borishda Buyuk Britaniya va Germaniyadan maxsus treninglarni o'tkazgan reyting usuli asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Odamda tekshiruvchi tomonidan amalga oshirilgan nazorat shakl va usullari ham testga kiradi. Nazoratning test usuli ilmiy asoslangan ma'lum talablar, qonun-qoidalarga rioya qilingan holda olib boriladi.

Test sinovlari doimiy ravishda takomillashib boradi. Unga har davrda turlicha ta'rif berib kelingan.

Testlar quyidagilarga bo'linadi:

1. Ta'limiy muvaffaqiyatlarni aniqlaydigan test;
  2. Shaxs taraqqiyoti va imkoniyatlarini belgilaydigan test;
  3. Intellektni aniqlaydigan test;
  4. Umumnatijani belgilaydigan test;
  5. Muayyan hududda u yoki bu fanni o'qitish samaradorligini ko'rsatuvchi test;
  6. Professional kasbga moyillik layoqatini, shaxsning funksional imkoniyatlarini aniqlovchi test;
  7. Shaxs psixologiyasini ochib beruvchi test;
  8. Shaxsning yo'naltirilganligini belgilovchi test;
  9. Insonning qiziqishini, moyilligini aniqlab, shu sohani takomillashtirishga yordam beruvchi test.
- Aynan talabalarni bilimini baholash uchun Xalqaro baholash dasturiga muvofiq yuqoridagi testlardan foydalanish, talabalarining ta'lim sifati darajasini yaxshilashiga, individual xususiyatlarini ochilishiga, muvaffaqiyatli natijalarga erishishga yordam beradi.

Umuman olganda, Xalqaro baholash tizimini tashkil etish o'qituvchining pedagogik mahoratiga, talabaning bilim darajasiga pirovard natija sifatida qarashga imkon beradi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kamilovna, R. N. (2021). Coaching approach at a mathematics lesson in grade 3 in the educational structure "equal partner". *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 10(1), 228-234.
2. Rajabova, N., & Fayziyeva, D. (2021). FOLKLORISM IN THE WORKS OF DILSHOD RAJAB. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 212-214).
3. Rajabova, N. (2023). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING TADQIQOTCHILIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 27(27).
4. Rajabova, N. (2022). BO 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHILARINING TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHGA TA 'SIR ETUVCHI OMILLAR. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 19(19).
5. Komilovna, R. N. (2021). Methods and Tools of Educational Technologies in the Formation of the Concept of Figure Face in Students. *European Scholar Journal*, 2(4), 80-84.
6. Komilovna, R. N. (2021). Methods and Tools of Educational Technologies in the Formation of the Concept of Figure Face in Students. *European Scholar Journal*, 2(4), 80-84.
7. [Pedagogical Conditions for Improving Research Activity in Future Primary School Teachers](#) KN Radzabova - International Journal of Human Computing Studies, 2021
8. RAJABOVA, N. BOSHLANG'ICH SINF MATEMATIKA DARSLIKLARIDAGI MISOLLAR YECHISH JARAYONIDA O'QUVCHILAR TOMONIDAN YO'L QO'YILADIGAN AYRIM XATOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH. *EDAGOGIK AHORAT*, 54.

9. RAJABOVA, N. BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLIKLARIDAGI MISOLLAR YECHISH JARAYONIDA O'QUVCHILAR TOMONIDAN YO'L QO'YILADIGAN AYRIM XATOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH. *EDAGOGIK AHORAT*, 54.
10. Rasulova, N., Mukhamedova, N., Djalilova, G., Kariyeva, M., Rajabova, N., & Yarova, S. (2023). Structural elements of didactic skills of educators in the educational process: theoretical and methodological approaches and principles. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 65, p. 10008). EDP Sciences.
11. Nodirabegim, R. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA MATEMATIKA DARSLARINI TASHKIL ETISHNING YONDASHUVI. *ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'OYALAR, TAKLIFLAR VA YECHIMLAR*, 7(73), 182-184.
12. Akmalovna, N. P., & Komilovna, R. N. (2023). BOSHLANG'ICH SINIF DARSLARINI TASHKIL QILISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING AHAMIYATI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(25), 95-97.
13. Komilovna, R. N. (2023). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARI TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH MODEL. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 6(6), 283-288.
14. Akmalovna, N. P., & Komilovna, R. N. (2023). INTERAKTIV YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH TA'LIMDA ALOQADORLIKNI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI. *Научный Фокус*, 1(3), 261-263.
15. Komilovna, R. N. (2023). ONA TILI VA SAVODXONLIK DARSLARIDA O'QUVCHILARNING LINGVISTIK QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH. *Scientific Impulse*, 1(10), 1423-1426.
16. Komilovna, R. N. (2023). FACTORS THAT IMPROVE RESEARCH ACTIVITY OF FUTURE PRIMARY CLASS TEACHERS. *JOURNAL OF EDUCATION, ETHICS AND VALUE*, 2(5), 78-82.
17. Rajabova, N., & Ochilov, I. (2023, March). SOME ISSUES ON THE ASSESSMENT OF THE VALUE OF PROVISIONS AND CONTINGENT LIABILITIES. In *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences* (Vol. 2, No. 4, pp. 29-33).
18. Rajabova, N. (2023). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ ТАДҚИҚОТЧИЛИК КЎНИКМАЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИЖТИМОЙ ЗАРУРАТ СИФАТИДА. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 28(28).
19. Rajabova, N. (2023). БО 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINIF O 'QITUVCHILARI TADQIQOTCHILIK KO 'NIKALARINI TAKOMILLASHTIRISH MODEL. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 27(27).
20. Rajabova Nodirabegim, K. (2022). Stimulating Research Activities in Improving the Research Skills of Future Primary School Teachers. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*, 16-18.
21. Rajabova, N. K. Pedagogical Conditions for Improving the Research Activities of Future Primary School Teachers.
22. Rajabova, N., & Rajabova, L. Boshlangich sinif oqish darsliklarida istiqlool davri bolalar she'riyati ifodasi. *Образование*, 20(21), 22.